

John Lotz professor

FOGLALKOZÁSA: NYELVTUDÓS

Amerikában tanult magyarul John Lotz általános nyelvész, a Columbia egyetem ötvenegy esztendőes professzora.

Apja Somogy megyei parasztember, nem bírva a monarchia békebeli békéjét, kivándorolt, s a tengeren túl keresett-talált munkát. János fia — John már az Egyesült Államokban született. Nyolcesztendőes volt, amikor a család hazajött, visszatért Magyarországra. (Az öreg ma is itthon él, nyolcvanesztendősen, egy kis faluban.) Jánost iskoláztatták, a bonyhádi gimnáziumba írták, a »gyerek« maturált, majd Budapest következett.

Diákkorát, egyetemi éveit a magyar fővárosban töltötte. Az Eötvös kollégiumban nevelkedett, Gombócz Zoltán, Zsira Miklós, Horváth János, Pais Dezső tanítványa volt. Doktorált, majd Stockholmba, a magyar intézetbe került. Előbb munkatárs, majd igazgatóként dolgozott 1935-től 1947-ig. 1947-ben hívták meg az Egyesült Államok Columbia egyetem tanárának.

Ma komoly tekintélyű, nemzetközileg ismert és elismert grammatikus és fonetikus. Cikkei, tanulmányai, kötete több nyelven megjelent; most fordítják magyarra.

— Amerikában százhusz nép nyelvét tanítják — mondotta az ez év májusában, júniusában negyven napig Magyarországon tartózkodott John Lotz. — A magyart négy egyetemen is: a Columbián kívül a kaliforniai Berkeleyben, az indianai Bloomingtonban és Colorádóban. A Columbia egyetemen négyen adják elő a magyar nyelvet — ketten doktorandus (kandidátus) rangban — tíz magyarszakos hallgatónak. Diákjaink közül ketten jelenleg Budapesten ösztöndíjasok. Az egyetemen magyar szakkönyvtár is, van. Most szeptembertől februárig egy szemeszterre magyar lektorként dolgozik majd Szépe György, a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének munkatársa.

Nem először volt itthon Lotz professzor. Tavaly, 1963-ban már egy hetet töltött a magyar nyelvészek társaságában. Az idén pedig nem privátként, hanem mint a Ford Foundation (alapítvány) héttagú küldöttségének tagja jött, ugyanakkor a Magyar Tudományos Akadémia vendégeként tudóstársainak két előadást tartott. Egyet a Magyar Tudományos Akadémián, a másodikat pedig a Nyelvtudományi Intézetben. Emellett a gyakorlatban ismerkedett két magyarországi felsőoktatási intézet: a szegedi egyetem bölcsészeti kara és a pécsi tanárképző főiskola életével, pedagógusaival és pedagógiájával. Kutatott pátriájában, Somogyországban is: a nyelvjárások változatait jegyezte fel, mint ejtik 1964-ben arrafelé a szavakat.

Budapesten több napig időzött a Közgazdaságtudományi Egyetem Idegen Nyelvek Főiskoláján, s ellátogatott a magyarországi számítástechnikai központba, tanulmányozta a hazai Computing Center of the Hungarian Academy of Sciences magyarra fordító gépét.

Országjáráson is részt vett. Barangolt Székesfehérvárott, járt Veszprémben, felkereste Balatonfüredet, itta Arács borát, gyönyörködött Tihanyban, ette Kaposvár legjobb szakácsának étkeit, átutazott Mohácson, beszélgetett kecskemétiekkel, a legősibb kompon kelt át a Dunán Bajánál és a legmodernebben Szántódnál a Balatonon. És nem győzött betelni a fiatalságára emlékeztető, fiatalodó-öreg Budapesttel. A Royal szállóban és a Margitszigeten lakott, de legkevesebb időt a szállóban töltött.

— Sok régi ismerősre, új baráttra találtam — mondotta. — Megismerem a mai magyar nyelvészek munkáját; s látom, hogy ami húsz-harminc évvel ezelőtt vágy, álom, terv volt, mind-mind megvalósult és megvalósul az értelmező szótártól a nyelvatlaszig, a veszprémi egyetemtól a tihanyi motelig.

S John Lotz kalauzolt is. S Gordon úrnak, a Ford-alapítvány külügyi osztálya helyettes vezetőjének megmutatta Esztergomot, Egert. És bemutatta a magyar tudomány több híres művelőjének, időseknek, kortársainak és ifjabbaknak egyaránt.

Lotz professzor a nyelvészet modern irányzatának rangelsője. A konzervatívabb filológiai módszerrel szemben a strukturális (alkati, szerkezeti) nyelvtan híve. Vagyis: nem a szavak »múltját« nyomonzza, furcsa, csodabogár kifejezéseket boncolgat, hanem a meglévő nyelvi anyag rendszerbeli összefüggéseit kutatja.

— A nyelvészet Amerikában az utóbbi öt esztendőben a gyakorlat tudománya lett — magyarázta. — Kialakult a matematika nyelvtana. A számítógépek tulajdonképpen nyelvészeti gépek: a szó parancsára működnek, a »tedd ezt — csináld azt« grammatikája most születik, alakul. Különböző »tájszólásaival« vezérlik a gondolkodó, kibernetikai, elektronikus, fordítógépeket. S mindez már nem elmélet...

A magyar nyelvészek szeretnék, ha John Lotz hosszabb időre bekapcsolódhatna az itthoni munkába. Nemcsak egy előadáson, megbeszélésen ismertetné a strukturális nyelvtan fejlődését, alkalmazását, használatát és hasznát. Remélik, legalább egy esztendeig segítséget nyújt majd a nálunk még általában csak szakirodalomból ismert, újszerű nyelvtudományi ág elsajátításához.

László Miklós

